

22. INNOCENTES ET RECTI ADHERERUNT MIHI, QUIA SUSTINUI TE.

Quia dixerat in præcedenti versiculo: « Non erubescam, quoniam speravi in te, » adjungit rationem cur timeat erubescere, si a Deo deseratur. Et ratio hæc est, quoniam multi « innocentes et recti, » exemplo ipsius commoti, adhærebant illi, ob id potissimum, quod videbant eum sperare in solo Deo. Qui certe cogere eum erubescere et confundi, si a spe sua frustraretur. Quare illud, non erubescam, aliter accipitur in principio Psalmi, aliter hoc loco. Nam in principio Psalmi sensus erat: Non erubescam coram inimicis irridentibus; hoc loco sensus est: Non erubescam coram amicis diligentibus et dolentibus. In hebræo habetur ad verbum, *innocentia et rectitudo conservabunt me*; sed non est inusitatum, ut abstractum sumatur pro concreto, et futurum pro præterito, id est, *innocentia et rectitudo*, pro *innocentibus et rectis*; et *conservabunt*, pro *conservarunt*. Sed pro voce hebræica *יְשֻׁרָיִם* *iseraim*, quæ significat *conservabunt me*, sive *conservarunt me*, videntur legisse Septuaginta *tsorani*, unico puncto mutato, quæ

vox deducitur a *צָרָר* *zarar*, et significat *alligabunt*, sive *alligaverunt se mihi*, quod est idem cum eo quod Septuaginta verterunt, *adhaserunt mihi*. Recte igitur est interpretatio græca et latina, sed Rabbinii non recte legerunt dictionem hebraicam, et ideo non recte puncta omnia subjecerunt.

23. LIBERA, DEUS, ISRAEL EX OMNIBUS TRIBULATIONIBUS SUIS.

Quoniam David non solum unus erat de populo Dei, sed erat etiam princeps et caput aliorum, ideo posteaquam oravit satis diu pro se, adjungit orationem pro toto populo suo, et orationem generalem, quoniam non facile poterat descendere ad singularum personarum necessitates et angustias. « Libera, inquit, Deus, Israel ex omnibus tribulationibus. » Ubi vox illa, *Israel*, est in casu accusandi, ut cognoscitur ex articulis additis in codicibus hebraicis et græcis. Sensus igitur est: Non mihi satis est, si solus ab angustis meis liberer, sed peto etiam ut liberes Israel, populum scilicet Israeliticum, ab omni genere tribulationum.

PSALMUS XXVI

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. In finem, Psalmus David.

Judica me, Domine, quoniam ego in innocentia mea ingressus sum: et in Domino sperans non infirmabor.

2. Proba me, Domine, et tenta me; ure renes meos et cor meum.

3. Quoniam misericordia tua ante oculos meos est, et complacui in veritate tua.

4. Non sedi cum concilio vanitatis, et cum iniqua gerentibus non introibo.

5. Odivi ecclesiam malignantium, et cum impiis non sedebo.

6. Lavabo inter innocentes manus meas, et circumdabo altare tuum, Domine;

7. Ut audiam vocem laudis, et enarrem universa mirabilia tua.

8. Domine, dilexi decorem domus tuæ, et locum habitationis gloriæ tuæ.

9. Ne perdas cum impiis, Deus, animam meam, et cum viris sanguinum vitam meam:

10. In quorum manibus iniquitates sunt; dextera eorum repleta est muneribus.

11. Ego autem in innocentia mea ingressus sum: redime me, et miserere mei.

V. s. π. — David.

Judica me, Domine [al. *Deus*], quia ego in simplicitate mea ambulavi: et in Domino confidens non deficiam.

Proba me, Domine [al. *Deus*], et tenta me: ure [h. *confra*] renes meos et cor meum.

Quia misericordia tua in conspectu oculorum meorum [al. add. *est*], et ambulabo in veritate tua.

Non sedi cum viris vanitatis, et cum superbis non ingrediar.

Odivi ecclesiam pessimorum, et cum iniquis [h. *impis*] non sedebo.

Lavabo in innocentia manus [h. *palmas*] meas, et circumdabo altare tuum, Domine.

Ut clara voce prædicem laudem, et narrem omnia mirabilia tua.

Domine, dilexi habitaculum domus tuæ, et locum tabernaculi gloriæ tuæ.

Ne auferas [h. *Ne apponas*] cum peccatoribus animam meam, et cum viris sanguinum vitam meam.

In quorum manibus scelus [al. add. *est*], et dextera eorum repleta est muneribus.

Ego autem in simplicitate mea gradus: redime me et miserere mei.

12. Pes meus stetit in directo; in ecclesiis benedicam te, Domine. Pes [al. add. *enim*] meus stetit in recto: in ecclesiis benedicam Domino.

Argumentum. — Strophae duæ: vers. 1-8, integre vivo, o Jova, te colo sincere; vers. 9-12, noli permittere, ut quod imminet malo me una cum improbis affligat. Quod *altaris Deique domus* frequentationem in maximo honore habet scriptor, non indicio est, ut vult Ewaldus, Psalmum hunc post Davidem compositum fuisse. Nam et ante Salomonem, ex lege *Deut. xv. 16*, ter in annum singulis masculis comparendum erat in loco sacro, i. e. ante arcam; qui locus tum quidem temporis fixus non fuit, semper tamen existit ab ipsa Moisis etate, sive in Urbe Silo, sive in Cariathiarim, etc.

1. Davidis *carmen*.

Judica me, Jova, nam ego in innocentia mea ambulavi, et in Jova confidi, non vacillavi.

2. Examina me (instar aurifabri), Jova, et explora me; igne proba renes meos (affectus) et cor meum (consilia).

3. Nam misericordia tua coram oculis meis, et ambulavi in veritate tua.

4. Non sedeo cum hominibus vanitatis (falsis), et cum absconditis (astutis) non ingredior (convenio).

5. Odi cætum maleficorum, neque cum improbis sedeo.

6. Lavo in innocentia manus meas, et circumdabo (cum sacrificiis meis) altare tuum:

7. Ut audire faciam vocem laudationis tuæ, et enarrem omnia mirabilia tua.

8. Jova, diligo habitationem domus tuæ, et locum sedis gloriæ tuæ.

9. Ne auferas (perdas) cum peccatoribus animam meam, et cum viris sanguinum vitam meam:

10. Quorum in manibus est scelus, et quorum dextra plena est munere.

11. Ego vero in innocentia mea ambulo: libera igitur me, et miserere mei.

12. Pes meus stat in recto (recte ago): in cætibus celebrabo Jovam (pro salute allata).

NOTE.

Vers. 1. *Judica me*, age causam meam, et innocentem me defende. *Non vacillavi*, i. e. non vacillans, immotus in hac mea fiducia: ita Ewaldus. Hengstenberg, *non movear!* alii, *non vacillabo*, presidio tam firmo fretus. — Vers. 2. *Igni proba*: ita nota marginis; Hengstenberg præfert *tsorophab*, particip. femin. *phab*, quod bene jungitur cum plurali, hæc ratio: res *pura* sunt *renes mei* et *cor meum*. — Vers. 3. Sensus: Dei misericordiam et veritatem, qua promissa piis facta servat, semper animo recogitans, inculpatam egi vitam. *Ambulavi*, vel *ambulo*: est enim tempus *ἔσομαι*, ut et in verbis seqq. — Vers. 6. « Nullo modo dispicere possum, quid moverit interpretes, ut prioris hemistichii locutioni alium sensum subjicerent, atque is est, quem suppeditat qui *Deut. xxi. 6* seq. describitur ritus. Ex eo ritu, qui manus lavat, insontem se declarat. Hinc qui manus in puritate se lavare dicit, idem facit, ac si dicat, insontem esse. » Hæc Maurer. Cf. *Matth. xxvii. 24*. Male ergo Bellarminus aliter. — Vers. 7. *Audire faciam*,

liph. 77 deficiente. Minus recte alii legunt *ishemoa*, *audiam*. *Mirabilia tua*, i. e. mirabiliter a te facta. — Vers. 8. *Gloria*, i. e. gloriose; Maurer, *arca*, que vocatur *Jova gloria*, I Sam. iv, 28, etc. — Vers. 10. *Scelta*, proprie consilium perversum.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XXV.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem, Psalmus David.

In hebræo non habetur pro titulo nisi simplex nomen *David*, seu potius *Davidi*. Argumentum vero idem est quod Psalmi septimi. Cum enim David gravissimis calumniis accensaretur, quasi regnum invadere appeteret, et propterea exulare, et latibula quærere cogeretur, scripsit hunc Psalmum, in quo Deum innocentie sue testem adduci, eundemque Deum pro liberatione sua precatur.

EXPLICATIO PSALMI.

1. JUDICA ME, DOMINE, QUONIAM EGO IN INNOCENTIA MEA INGRESSUS SUM, ET IN DOMINO SPERANS, NON INFIRMABOR.

David, cum rege causam habens, Deum quodam modo appellat, qui Rex regum est: neque enim alius erat tunc in terris, quem appellare possit. «Judica me, Domine,» id est, sis tu, Domine, iudex meus; non sinas a Saule me iudicari, sed assume tu hoc iudicium. «Quoniam ego in innocentia mea ingressus sum,» id est, audacter provo- covo ad iudicium Dei, quoniam conscientia mea, quam solus Deus videt, me non reprehendit; nam in innocentia ambulavi, id est, innocenter vixi. «Et in Domino sperans non infirmabor,» id est, in Dei iustitia infidens, non deficiam in hoc iudicio, sed praevalebo. Illud, *non infirmabor*, hebraice est, *non deficiam*, sive, *non vacillabo*; proinde *non infirmabor* significat: Non ero infirmus ac debilis, ut causa cadam.

2. PROBAM ME, DOMINE, ET TENTA ME: URE RENES MEOS ET COR MEUM.

Quia dixerat se innocenter vixisse, probat hoc Dei testimonio, qui falli et fallere nequit: non enim Deo dicitur, *proba et tenta*, quasi ipse aliquid ignoret, sed ut aliis nota faciat, que ipse solus videt. Itaque S. David, fretus bona conscientia et sinceritate cordis sui, dicit Domino: «Proba me et tenta me,» id est, explora diligenter an ita sit, inspicie intimos et profundissimos recessus cordis mei; quin etiam «ure renes meos et cor meum,» id est, examina cogitationes et appetitiones meas, ea diligentia qua probatur aurum, cum igne examinatur. Non enim hoc loco, ut ego quidem existimo, peti David probari se ac tentari per adversitates, vel renes suos et cor suum aduri igne tribulationum, cum potius contra liberationem ab adversis in hoc Psalmo petat; sed postulat, ut dixi, probari se ac tentari per exactam explora-

tionem et inspectionem, et quia Deus omnia exactissime videt et perspicit, sententia hujus loci est, ut Deus notam faciat hominibus innocentiam servi sui, et calumnias inimicorum re ipsa et factis refellat.

3. QUONIAM MISERICORDIA TUA ANTE Oculos MEOS EST, ET COMPLACUI IN VERITATE TUA.

Reddit causam, cur velit probari et tentari, quoniam conscientia ejus bonum illi testimonium dabit, quasi dicat: Peto ut probes me, quoniam per vias tuas ambulavi; nam «omnes viæ tuæ misericordia tua ante oculos meos est,» id est, semper aspicio et considero misericordiam tuam, ut illam imitem, et juxta eam cum proximis vivam; et similiter: «Complacui mihi in veritate tua,» sive placuit mihi veritas tua, et ideo juxta illam ambulavi. In hebræo est *התורתי*, id est, *ambulavi in veritate tua*; proinde Septuaginta non tam verbum quam sensum inspererunt, quod etiam fecerunt in *Psalm. xxxiv*, num. 17.

4. NON SEDI CUM CONCILIO VANITATIS, ET CUM INIQUA GERENTIBUS NON INTROIBO.

5. ODIVI ECCLESIAM MALIGNANTIAM, ET CUM IMPIS NON SEDEBO.

Recte, meo iudicio, Theodoretus hæc exponit de conventibus Gentilium idololatrarum: i. suis profanis templis, a quibus David semper abhorruit, dum exulavit apud regem Philistinorum. Hæc enim opponuntur iis, quæ pætea in eodem Psalmo habentur: «Domine, dilexi decorem domus tuæ;» et paulo ante: «Circumdabo altare tuum, Domine;» et infra: «In ecclesiis benedicam te, Domine.» Vocat cœtum idololatrarum concilium vanitatis, quia nihil inanis idolis, que sunt falsæ imagines. Quod significat Apostolus, cum ait: «Scimus quia idolum nihil est in mundo,» I Cor. viii; et passim in Scripturis, idola vocantur vana, vel

vanitates, ut *Deuter. xxxii*: «Ipsi me provocarunt in eo, qui non erat Deus, et irritaverunt in vanitatibus suis; et I Reg. xii: «Nolite declinare post vana, que non proderunt vobis, neque eruent vos, quia vana sunt;» vide et III Reg. xvi, IV Reg. xvii; *Jerem. ii*, et alibi. fidem idololatrate recte dicuntur iniqua agentes, quia summa iniquitas est cultum soli Deo debitum rebus creatis exhibere. Quod autem dixerat *concilium vanitatis*, in sequenti versiculo dicit *ecclesiam malignantiam*, et quos vocaverat *iniqua agentes*, vocat *impios*, quod vocabulum proprie in idolorum cultores convenit. In hebræo pro *iniqua gerentibus*, est *נעלמים* *nahalamim*, quod significat *occultis*, vel *pueriliter ludentibus*: nam *hhalam* est *occultari*, et *hhelem* est *puer*. Dicuntur autem *occulti*, hypocrite, simulatores, derisores, et in genere omnes iniqua agentes: ut Septuaginta recte vertunt, quia «omnis qui male agit, odit lucem,» ut dicitur *Joan. iii*. Sed idololatrate rectissime etiam dici possunt pueriliter ludentes, quia quomodo pueri fingunt ex argilla domunculas et varia animalia, sic idololatrate ex varia materia fingunt deos. Propterea Moses idololatram lusum vocavit: «Sedit populus manducare et bibere, et surrexerunt ludere,» *Ezod. xxxii*; quem lusum idololatram fuisse docet Apostolus I Cor. x, num. 7.

6. LAVABO INTER INNOCENTES MANUS MEAS, ET CIRCUNDABO ALTARE TUUM, DOMINE.

Posteaquam dixerat se odisse conventicula infidelium idololatrarum, inter quos tunc versabatur, adjungit se e contrario summo amore prosequi tabernaculum Domini et conventum Sanctorum, ac breviter describit quid sit facturum, cum Deo adjuvante ab exilio in patriam revocatus fuerit. «Lavabo, inquit, inter innocentes manus meas, et circumdabo altare tuum, Domine,» id est, lavabo manus ante ingressum tabernaculi, ut homines pii facere solent, et circuibō cum psal- tentibus altare tuum. In hebræo habetur, *lavabo in innocentia manus meas*; sed idem est sensus: nam lavare manus in innocentia, est hoc loco, lavare manus more innocentium, sive ut innocentes facere solent, quod idem significat, lavare manus inter innocentes, sive cum innocentibus. Quod autem ad sententiam affinet, aliqui volunt allusisse Davidem ad lotionem manuum quæ fit aliquando in signum innocentie, quomodo Pilatus lavit manus coram Judæis, dicens: «Innocens ego sum a sanguine justis hujus,» *Matth. xxvii*, quasi diceret: Ecce lavi manus, nolo eas inquinare sanguine justis hujus, ideo non audeo illum condemnare, quod et nos vulgo dicimus, cum nolumus admisceri negotio, in quo sit periculum peccandi: *Io me ne laoto le mani*. Cæterum probabilius, et magis consentaneum ad sequentia esse iudico, si dicamus Davidem loqui de ritu Hebræorum, qui ante ingressum tabernaculi tum se ipsos, tum hostias purificabant, quas lotionem Apo-

lus ad *Hebr. ix* vocat *varia baptismata*, et *justitias carnis*; et quoniam lotio illa externa signum esse debebat internæ puritatis, ideo David ait: «Lavabo inter innocentes manus meas,» id est, lavabo manus in signum veræ puritatis internæ, ut innocentes faciant, non autem lavabo manus cum hypocritis, qui manus puras et cor sordidum gerunt. Illud autem quod sequitur, et *circumdabo altare tuum*, referunt aliqui ad multitudinem victimarum, quibus undique altare implendum esset. Sed verius mihi videtur, ut referatur ad choros canentium in circuitu altaris; nam in Psalmo sequenti habetur: «Circuivi, et immolavi hostiam vociferationis,» etc.; et hoc loco statim subjicitur: «Ut audiam vocem laudis, et enarrem universa mirabilia tua.»

7. UT AUDIAM VOCEM LAUDIS, ET ENARREM UNIVERSA MIRABILIA TUA.

Explicit ad quid altare Domini circumdare velit, nimirum, inquit, ut choris canentium immixtus, audiam laudes Domini, et ipso etiam eas canam. In hebræo habetur, si puncta recipiamus, *ut audire faciam vocem laudis*; sed si puncta mutantur legi potest, ut, legerunt Septuaginta et S. Hieronymus, *ut audiam vocem laudis*, S. A. «Iustinus acute et pie docet hoc loco adversus Pelagianos, eos tantum audire vocem laudis Dei, qui intimo sensu percipiunt, quidquid habent, domum esse Dei; in cordibus enim istorum, qui habent aures audiendi, laudem ipsorum bona merita, omnesque virtutes, laudem gratie sonant: contra autem, qui de justitia sua presumunt, deque suis meritis tument, quasi illa a se ipsis, non a Deo acceperint, non audiunt vocem laudis Dei, sed vocem laudis propriæ.»

8. DOMINE, DILEXI DECOREM DOMUS TUÆ, ET LOCUM HABITATIONIS GLORIÆ TUÆ.

Ostendit Prophetam, nulla alia de causa magis sibi molestum fuisse exilium, nisi quia tabernaculum Domini videre non poterat; animus enim erga Dei amorem vehementer incensus, nihil pulchrius in terris iudicat eo loco, in quo presentia Domini clarius se ostendit. Vocatur autem tabernaculum, in quo erat arca fœderis, *domus Dei*, *locus habitationis gloriæ ejus*, quoniam sæpe in eum locum descendebat nubes lucida, in signum presentie Dei, «quæ lucem habitat inaccessibilem,» ut Apostolus dicit I *Thimoth. vi*; et quia in eodem loco erat oraculum, ex quo Deus responsa dare solitus erat. In hebræo habetur: *Dilexi habitaculum domus tuæ*, pro eo quod nos habemus: «Dilexi decorem domus tuæ;» fortasse Septuaginta non legerunt *נענן*, *habitaculum*; sed *נענו*, litteris inversis, quod significat *decorem*.

9. NE PERDAS CUM IMPIS, DEUS, ANIMAM MEAM, ET CUM VIRIS SANGUINEM VITAM MEAM.

Quoniam Deum iudicem initio appellavit, et innocentiam suam, cuius idem Deus testis erat,

exposuit; concludit, orans, ut pro se sententia proferatur: «Ne perdas, inquit, cum impiis animam meam,» id est, non me condemnes, quem sicut modum impios condemnare soles. Posuit animam pro vita, sive pro tota persona sua, ut alias sæpe. Per viros sanguinum, intelligit homicidas, quales erant, qui eum persequabantur. Porro vox illa, *Deus*, non habetur in hebræo, neque in græco, neque legitur a Hieronymo et Augustino; tamen legitur a Theodoro et Euthymio, ex quo intelligimus in græcis eorum codicibus non defuisse.

40. IN QUORUM MANIBUS INIQUITATES SUNT, DEXTERA EORUM REPLETA EST MUNERIBUS.

Declarat qui sint impii et viri sanguinum, de quibus dixerat versu superiore, ac dicit eos esse, qui perverse iudicant ob accepta munera; notat enim peccata principum, qui sunt iudices populorum. Pulchre autem dicit: «In quorum manibus iniquitates sunt;» sic enim in ea parte corporis ponit iniquitatem, per quam accipiunt munera, ut ostendat acceptionem munerum causam fuisse iniquitatis.

41. EGO AUTEM IN INNOCENTIA MEA INGRESSUS SUM REDIME ME: ET MISERERE MEI.

æpetit causam, cur non debeat condemnari

cum impiis, quia videlicet «in innocentia ingressus sit,» id est, innocenter vixerit. «Redime me, et miserere mei,» id est, libera me a presentium calamitate, et deinceps miserere, ne iterum in eandem incidam; passim enim in Scripturis ponitur *redimere*, pro *liberare*, id est, species pro genere, nisi forte Spiritus Sanctus insinuare voluerit, omnem liberationem electorum de quacumque tribulatione, dici posse redemptionem, quia pretio sanguinis Christi nostri redemptoris acquiritur.

42. PES MEUS STETIT IN DIRECTO; IN ECCLESIIS BENEDICAM TE, DOMINE.

Respiciunt hæc verba particulam ultimam superioris versiculi, videlicet *et miserere mei*, quasi dicat: Peti liberationem a presentium calamitate, quia innocenter vixi; peto etiam ut misereris in futurum, quia *pes meus stetit*, id est stabilitus et fixus est *in rectitudine*, ac per hoc non facile recedam a recto itinere legis tuæ: et pro gratiarum actione *benedicam* et laudabo te hymnis et psalmis *in ecclesiis*, id est impiorum conventibus. Est autem hæc, ut Euthymius notat, prophetia, quod revera tempore novi Testamenti, in omnibus ecclesiis Psalmi Davidici concinendi essent.

PSALMUS XXVII

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v.—1. *Psalmus David, priusquam introiret.*

Dominus illuminatio mea, et salus mea: quem timebo?

Dominus protector vitæ meæ: a quo trepidabo?

2. Dum appropiant super me nocentes, ut edant carnes meas:

Qui tribulant me inimici mei, ipsi infirmati sunt et ceciderunt.

3. Si consistant adversum me castra, non timebit cor meum.

Si exurgat adversum me prælium, in hoc ego sperabo.

4. Unam petii a Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ:

Ut videam voluptatem Domini, et visitem templum ejus.

5. Quoniam abscondit me in tabernaculo suo: in die malorum protexit me in abscondito tabernaculi sui.

6. In petra exaltavit me: et nunc exaltavit caput meum super inimicos meos.

V. s. h. — *David.*

Dominus lux mea, et salutare meum: quem timebo?

Dominus fortitudo vitæ meæ: quem formidabo?

Cum appropinquarent mihi maligni, ut comederent carnes meas:

Hostes mei et inimici mei ipsi impeerunt, et ceciderunt.

Si steterint adversum me castra, non timebit cor meum.

Si surrexerit contra me bellum, in hoc ego confidam.

Unam petii a Domino, hoc requiram, ut habitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ:

Ut videam pulchritudinem Domini, et attendam in templum ejus.

Abcondet enim me in umbra sua in die pessima, abscondet me in secreto tabernaculi sui, in petra exaltabit me.

Nunc quoque exaltavit [al. *exaltabit*] caput meum super inimicos meos qui sunt in circuitu meo.

Circuitui, et immolavi in tabernaculo ejus hostiam vociferationis: cantabo, et psalmum dicam Domino.

7. Exaudi, Domine, vocem meam, qua clamavi ad te: miserere mei, et exaudi me.

8. Tibi dixit cor meum: Exquisivit te facies mea; faciem tuam, Domine, requiram.

9. Ne avertas faciem tuam a me: ne declines in ira a servo tuo.

Adjutor meus esto: ne derelinquas me, neque despicias me, Deus salutaris meus.

10. Quoniam pater meus et mater mea dereliquerunt me: Dominus autem assumpsit me.

11. Legem pone mihi, Domine, in via tua: et dirige me in semitam rectam, propter inimicos meos.

12. Ne tradideris me in animas tribulantium me: quoniam insurrexerunt in me testes iniqui, et mentita est iniquitas sibi.

13. Credo videre bona Domini in terra viventium.

14. Expecta Dominum, viriliter age: et confortetur cor tuum, et sustine Dominum.

Et immolabo in tabernaculo ejus hostias jubili: cantabo, et psallam Domino.

Audi, Domine, vocem meam invocantis, et miserere mei, et exaudi me.

Tibi dixit cor meum: Quæsit vultus meus; faciem tuam, Domine, requiram.

Ne abscondas faciem tuam a me, ne declines in furore a servo tuo.

Auxilium meum fuisti: ne derelinquas me, et ne dimittas me, Deus salvator meus.

Pater enim meus et mater mea dereliquerunt me: Dominus autem colligit me.

Ostende [h. *illustra*] mihi, Domine, viam tuam, et deduc me in semitam rectam propter insidiatores [h. *decantatores*] meos.

Ne tradas me animæ tribulantium me: quoniam surrexerunt contra me testes falsi et apertum mendacium.

Ego autem credo [al. *credebam*], quod videam bona Domini [h. *nisi ego credidissem quod viderem bona Domini*] in terra viventium.

Expecta Dominum, confortare, et roboretur cor tuum, et sustine Dominum.

Argumentum. — Strophæ tres. Vers. 1-6, vates, in insigni aliquo periculo constitutus, spem certam in Jova positam se habere, nec quicquam magis sibi in votis esse, quam ut sibi deinceps semper liceat in loco sacro versari, testatur; vers. 7-12, velit igitur Jova ab infestissimis adversariis ipsum defendere; vers. 13-14, abrupto sermone ad fidendum Deo semetipsum excitat atque hortatur.

1. Davidis *carmen*.

Jova est lux mea et salus mea: a quo timerem?

Jova præsidium (munimentum) vitæ meæ: a quo pavebo?

2. Cum appropinquant contra me malefactores ad comedendum carnem adversarii *nempe* mei et hostes mei mihi ipsi labant et cadunt.

3. Si castra ponat contra me exercitus, non timebit cor meum;

si exurgat contra me bellum, in (cum) hoc (nihilominus) ego securus sum.

4. Unum (præ cæteris) petii a Jova, hoc exquiro, *puta* ut habitem in domo Jovæ omnes vitæ meæ dies, ad videndum suavitatem Jovæ, et ad aspiciendum templum ejus.

5. Nam abscondit me in tugurio suo die calamitatis, latere me facit in latibulo tentorii sui, in petram effert me.

6. Et nunc exaltabit caput meum super hostes meos circa me, et sacrificabo in tentorio ejus sacrificia clangoris.

7. Audi, Jova; voce mea (intente) clamo,
et miserere mei, et exaudi me.
8. Tibi dicit cor meum: « *Dixisti*: quærite faciem meam; »
faciem tuam, Jova, quæro.
9. Ne occultes faciem tuam a me,
ne avertas in ira servum tuum;
auxilium meum tu *hucusque* fuisti, ne deseras me;
et ne derelinquas me, Deus salutis meæ.
10. Nam pater meus et mater mea dereliquerunt me,
sed Jova suscipiet me.
11. Doce me, Jova, viam tuam,
et duc me in semita recta,
propter adversarios meos.
12. Ne tradas me animæ (appetitui, seu furori) adversariorum meorum,
nam surrexerunt in me testes falsi
et homo efflans injuriam.
13. Nisi credidisset (sperassem) videre benignitatem Jova in terra viventium!
tunc perissem in afflictione mea (Ps. cxix, 92).
14. Exspecta Jovam (auxilium ejus);
esto fortis, et alacritatem assumat cor tuum,
et exspecta Jovam.

NOTE.

Vers. 1. *Lux*, cujus splendore omnes tenebre mearum ærumnarum dissipantur. Cf. Mich. vii, 8. —
Vers. 2. *Mihi* redundat, ut II Sam. xxii, 2. — Vers. 4. *Videndum ... aspiciendum*, puta cum deliciis, i. e.
conceptu me delectandum. *Suavitatem Jovæ*, quam bonus et suavis Dominus; Rosenmullerus, *juvencitatem*
Jovæ, i. e. sacrificii, snlitis, cæterosque ritus; Maurer, *splendorem Jovæ*, ob exitum tabernaculi
ornatum. — Vers. 5. *Tugurium* (ex ramis frondibusque arborum factum) et *tentorium* (e pellibus) esse
præsidiî imaginem, non tabernaculum sacrum, docet membri tertii imago. — Vers. 6. *Sacrificia clangoris*
idem est ac *sacrificia eum clangore buccinarum*, i. e. eucharistica (Num. x, 10), que alias *sacrificia laudis*
dicuntur; Meignan pro *clangoris* vertit *jubilationis*, eodem sensu; quia, ait, buccinæ in sacrificiis privatis
non adhibebantur; Maurer ab hoc versu incipit strophem 2, vertitque, *jam igitur offerat se caput meum... et*
offeram. — Vers. 7. Alii, *Jova, vocem meam*, qua clamo. — Vers. 8. Sensus: Commemoratio te illius, quod
nobis dedisti, præcepti (forsan Deut. iv, 29), nos debere te precibus adire: quod præceptum ego observo.
Hengstenberg, *de te* (tuo præcepto) *cogitavit cor meum*, etc. — Vers. 10. *Parentum* nomine hoc loco amicos
et necessarios multi intelligunt. — Vers. 11. *Viam tuam*, tibi gratam. *Recta*, pietatis scil. *Adversarios*,
propr. *insidiatores*, qui undique observant calumniandi nocendive occasiones. Cf. Ps. v, 9. — Vers. 12.
Efflans, forsan insignis ille calumniator Doëg, vel collective sumitur. Alexandrini syllabam priorem
versus sequentis traxerunt ad hunc versum, unde vertit *Vulgatus, mentis est iniquitas sibi*, i. e. in suum
ipsium opprobrium ac dedecus. *יָרָא* adject. in statu constr. *יָרָא*. — Vers. 13. Hengstenberg, *ultimam*
(quod redundat) *spero*, etc. Vox *יָרָא* in codd. antiquis abfuisse, arguunt veteres interpretes et etiam
numquam reperitur in quibus prorsus deest; insuper, sensum turbat: tum ob eas, tum ob alias
rationes eam esse delendam putat Rosenmullerus.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XXVI.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Psalmus David, priusquam liniretur.

In hebræo non habetur pro titulo, nisi *David*; reliqua sunt addita a Septuaginta, ut intelligeremus hunc Psalmum
compositum fuisse a Davide, antequam regnare inciperet, durante videlicet persecutione Saulis. Nam tametsi David
linitus oleo foisset a Samuele, cum adhuc puer esset; tamen illa unctio fuit privata, non publica, et adhilita potius
ad designandum, quam ad consecrandum regem. Postea vero Saule occiso, unctus fuit David in regem publice ac
solemniter, ut constat ex lib. II Reg. cap. ii. Et de hac posteriore unctioe intelligendus est titulus hujus Psalmi.
Videtur autem hic Psalmus scriptus fuisse proxime post superiorem, Davide adhuc in exilio et tribulatione con-
stituto; sed quia post orationem Psalmi præcedentis magna consolatioe spiritus affectus fuerat, et Deo revelata
cognoverat, ad majus quoddam regnum, quam sint terrena, se vocari; ineffabili desiderio ad celeste regnum
suspirare, ac temporalia omnia, sive adversa, sive prospera, contemnere cepit. Convenit idem Psalmus omnibus
electis, qui jam inuncti sunt unctioe gratiæ, atque ad regnum celeste designati, et ad unctioem gloriæ, per quam
vere regnare incipient, tota animi devotione suspirant.

EXPLICATIO PSALMI.

1. DOMINUS ILLUMINATIO MEA ET SALUS MEA :
QUEM TIMEBO?

Tribulatio tenebras adducit, prosperitas lucem
et serenitatem: perturbat enim et confundit animum
tribulatio, ut non facile videat quid facto
opus sit, atque inde ad impatientiam, vel aliquid
aliud peccatum provocatur. Sed si Deus lumine
divinitus immisso tenebras disiciat, continuo
cernit animus momentaneam et levem esse tribu-
lationem, que in umbra noctis magnum horro-
rem incutebat, et simul cernit protegente se
Deo, tribulationem non solum non posse nocere,
sed etiam mirifice profuturam. Hoc Dei benefi-
cium expertus David in persona sua et omnium
electorum canit: « Dominus illuminatio mea, et
salus mea: quem timebo? » quasi dicat: Ignoran-
tia et infirmitas timidum me in tribulatione
reddebant, sed cum Dominus illustraverit jam
mentem meam, moque aperte cernere fecerit,
nullam temporalem calamitatem gravem, aut dur-
turnam esse, et amoris divini unguento sanave-
rit infirmitatem meam, neminem timeo: veritas
enim tenebras, et « charitas foras militi timo-
rem, » ut ait B. Joannes I Joan. iv.

2. DOMINUS PROTECTOR VITÆ MEÆ : A QUO TRE-
PIDABO?

Addit aliud argumentum, quo sibi ipsi persua-
det nullum timorem deinceps esse admittendum.
Dominus, inquit, non solum illuminat et sanat,
sed illuminationem et sanatum non deserit, sed pro-
tegit assidue scuto providentiæ et benevolentia
sua. « A quo igitur trepidabo? » « Si Deus pro no-
bis, quis contra nos? » ut ait Apostolus Rom. viii;
si rex cohorte mortalium militum stipatus non
timet, cur timeat servus Dei stipatus protectione

omnipotentis et immortalis Imperatoris? S. Mar-
tinus, apud Sulpitium: « Ego, inquit, signo cru-
cis, non clypeo protectus, aut galea, cuneos hos-
tium penetrabo securus; » nimirum ex his erat,
qui dicere poterant: « Dominus protector vitæ
meæ: a quo trepidabo? »

3. DUM APPROPRIANT SUPER ME NOCENTES, UT
EDANT CARNES MEAS.

4. QUI TRIBULANT ME INIMICI MEI, IPSI INFIR-
MATI SUNT, ET CECIDERUNT.

Describit effectum protectionis Dei, et præteri-
tum pro futuro ponit, more prophetarum, ad de-
signandam rerum certitudinem. Sensus igitur est:
Ex protectione Dei fiet, ut cum appropinquabunt
super me, quasi prostratum et dejectum, ii qui
nocere mihi cupiunt, et quasi canes, aut leones
famelicis carnibus meis saturari desiderant; tunc
isti ipsi qui tribulant me, et inimici mei sunt, de-
biles fient, et corruent, ita conatu suo, non mihi,
sed sibi nocebunt. Hoc verissimum esse, non solum
Davidis, sed Christi et martyrum, atque alio
sanctorum omnium exempla demonstrant. In he-
bræo et græco habetur, *tribulantes me, et inimici*
mei; latinus Interpres omittit illud et, sed res
est parvi momenti. Pro *infirmati sunt*, S. Hiero-
nymus vertit *impovererunt*; sed verbum hebraicum
יָרָא utrumque significat.

5. SI CONSISTANT ADVERSUM ME CASTRA, NON
TIMEBIT COR MEUM.

6. SI EXURGAT ADVERSUM ME PRÆLIUM, IN HOC
EGO SPERO.

Addit ad ea que dixerat, ut spem et fiduciam
plenissimam se in Deo habere demonstret, non
solum se non timere singulos hostes, sed neque
integra castra, et ea non in tentoriis quiescentia,

sed in acie praeliantia. Illud, *in hoc ego sperabo*, varie exponitur, propterea quod tum in hebræo **אני צוה**, tum in græco **καὶ**, vox est generis feminini. S. Augustinus exponit, *in hac petitione*; Theodoretus, *in hac spe*; Euthymius, *in hoc meo corde*. Græce **καὶ** est generis feminini, sed videtur latinus Interpres rectissime vertisse, *in hoc ego sperabo*. Consideravit enim Hebræos carere neutro genere, et pro eo uti genere feminino: proinde illud, **אני צוה**, non significare, *in hac spe, in hac petitione*, vel *in hoc corde*, sed absolute, *in hoc*, id est, in hac re, videlicet, quod Deus sit illuminatio, et salus, et protectio mea, ut supra dictum est. Itaque Græci posuerunt **καὶ**, non quod careant neutro genere, sed quia voluerunt ad verbum reddere, quod erat in hebræo; sed latinus non tam vocem, quam significationem respexit.

7. UNAM PETI A DOMINO, HANC REQUIRAM, UT INHABITEM IN DOMO DOMINI OMNIBUS DIEBUS VITÆ MEÆ.

Mirum est cur latinus Interpres non verterit, *unam petii a Domino*; nam hoc etiam loco in hebræo habetur genus femininum pro neutro. Voluit igitur in hac voce reddenda imitari græcum interpretem, et vertere ad verbum. Sensus tamen est: *Unam petii*, id est unum petii, sive, unam rem petii. Plerique intelligunt hunc locum de domo Domini, ubi erat arca Dei, et propitiatorum, et volunt hunc esse sensum, *unam petii a Domino, hoc requiram*, ut de hoc exilio revertar, et liceat mihi assidue versari in tabernaculo Domini, ubi est arca Dei, et propitiatorum, etc. Sed certe mihi sententia S. Augustini, qui exponit de domo cælesti, non solum vera, sed etiam literalis esse videtur. Nam non dicit David, cupere se habitare prope domum Domini, sed in ipsa domo Domini: notum autem est non habitasse unquam Davidem in domo Domini, sed in palatio proprio, quod longe aberat a tabernaculo, presertim antequam arca deferretur in montem Sion; et potuisset utique si voluisset, quando rex erat, habitare juxta tabernaculum Domini. Præterea similis est hic locus illi qui habetur in *Psalm. LXXVIII*: « Beati qui habitant in domo tua, Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te, » quod certe non convenit nisi habitatoribus domus Dei, quæ est in cælo. Denique nunquam David, vir sanctus et perfectus, rem aliquam temporalem tanto affectu peteret, ut diceret: « Unam petii, hanc requiram, » quasi nihil aliud petendum sit. Explicat igitur hoc loco Propheta radicem veram confidentiæ in Deum, et cur non timeat malum aliquod temporale: radix enim est ardens caritas in Deum: qui enim ardentem diligit summum atque æternum bonum, nihil facit omnino temporalia. « Unam, inquit, petii a Domino, hanc requiram, » id est, nihil temporale appeto, non magis facio jacturam omnium aliarum rerum, modo unam rem habere

merear; ideo de hac una sollicitus sum, hanc unam petii, hanc unam petam, ut videlicet inhabitem in domo Domini, non ad tempus, sed « omnibus diebus vitæ meæ, » id est, quamdiu durabit vita sanctorum cum Deo, que sine dubio non habebit finem. Valde proprie dictum est, *ut inhabitem in domo Domini*: nam hic in terris, quamvis amici, imo filii Dei simus, tamen non habitamus, sed ambulamus cum Deo; nec in domo, sed in tentorio requiescimus.

8. UT VIDEAM VOLUPTATEM DOMINI, ET VISITEM TEMPLUM EJUS.

Docet cur in domo Domini habitare desideret, quia videlicet ibi perfecta felicitas est. Multi latini codices habent, *ut videam voluntatem Domini*; sed recte correcti sunt in editione Sixti V et Clementis VIII, et positum, *ut videam voluptatem Domini*, ut habebant emendatissimi codices manuscripti. Per *voluptatem* autem hoc loco non est accipienda actio delectationis, sed objectum, id est pulchritudo, venustas, suavitas. Nam vox hebræa **בְּרָא** proprie *pulchritudinem* significat; vox autem græca **καλοσύνη** potest *delectationem* et *voluptatem* significare, quoniam vocem latinam Interpres accepit, sed significat etiam venustatem et pulchritudinem, et pro pulchritudine hoc loco vocem illam Theodoretus accepit. Quare vox latina, *voluptas*, si cum hebræa et græca convenire debeat, accipienda est pro *voluptate objectiva*, id est pulchritudine et venustate. Quod ipsum etiam verbum *videnti*, sive *contemplanti* requirit: non enim proprie videmus actionem delectationis, sed rem delectabilem. Itaque S. Hieronymus vertit: *Ut videam pulchritudinem Domini*; et S. Augustinus legit: *Ut contempler delectationem Domini*, et exponit per *delectationem*, speciem delectabilem. Si quis tamen omnino vellet voluptatem hoc loco accipere pro ipsa actione capiendi delectationem, non deberet intelligere per *voluptatem Domini*, delectationem, qua fruatur Dominus, sed que percipitur ex Domino, id est ex visione pulchritudinis Domini, atque ita sensus in idem recideret. Porro S. David hoc loco omnino proprie felicitatem expressit; quæ ex sententia solidioris scholæ in actione nobilissima potentia omnium præstantissima erga summum objectum, id est intellectu Dei visione, consistit, ex qua ineffabilem voluptatem additur, et *visitem templum ejus*, S. Augustinus legit, *et visitem templum ejus*. In qua lectione nescio quos codices sit secutus: hebræus enim et græcus nihil habent, quod protectionem referri possit. Vox hebræa **בָּקַר** significat proprie *querere, inspicere, oculis perstrare*, presertim illucescente die: unde **בָּקַר** *boker* Hebræis significat *mane*, quia tunc primum depulsis tenebris requirimus et perlustramus ea quæ latebant. Sie etiam vox græca **ἐπιερχομαι** significat *considerare, attendere, visitare*. Sensus igitur est: *ut videam*

pulchritudinem Domini, et deinde novam illam lucem visitem, id est oculis perlustrem et requiram totum illud cæleste Dei templum, et omnia quæ in eo sunt. Nam revera post visionem Dei, nihil jucundius occurrere potest, quam spectaculum illius cælestis patrie, et divine illius domus, in qua sunt omnes beati, quæ merito templum dicitur, cum non sit domus, aut civitas profana, sed sacratissima, cum in ea nihil profanum agatur, sed assidue sacrificetur hostia laudis et jubilationis.

9. QUONIAM ABSCONDIT ME IN TABERNACULO SUO, N DIE MAIORUM PROTEXIT ME IN ABSCONDITO TABERNACULI SUI.

Reddit rationem cur tam audacter petat habitare in domo Domini, et videre pulchritudinem ejus, quia gustare jam cœpit, quia dulcis est Dominus, et pignus amoris ejus jam tenet. Quasi brevissime diceret: *Andeo petere gloriam, quoniam brevis percipi gratiam*. Sunt autem verba omnia metaphorica, non enim proprie absconditus fuit David in tabernaculo Domini, cum quaeretur a Saul; sed sensus horum verborum est: tempore presentis vitæ, in qua dies mali sunt, tam singulari providentia Deus me defendit ac protexit, ac si in infima et abditissima parte tabernaculi sui me collocasset. Ex hac autem tanta Dei gratia et benevolentia spem concipio, me aliquando ad domum Domini perventurum, quod unum peto et requiro. Idem vero significatur in utraque parte versuuli; nam *abscondi in tabernaculo*, non est, *poni in quacunque parte tabernaculi*, sed *in abscondito tabernaculi collocari*, ubi a malis omnibus protegatur. In hebræo et græco illud, *in die majorum*, conjungitur cum prima parte versuuli, *abscondit me in tabernaculo suo in die majorum*. Sed in codice latino conjungitur cum secunda parte, hoc modo: *In die majorum protexit me in abscondito tabernaculi sui*. Perinde est ubi ponatur interpunctio, cum sensus sit idem: tamen prior interpunctio habetur etiam in libris Patrum, Augustini et aliorum, et fortasse in latino codice interpunctio non tam deservit intelligentiæ quam cantui.

10. IN PETRA EXALTAVIT ME, ET NUNC EXALTAVIT CAPUT MEUM SUPER INIMICOS MEOS.

Alia metaphora idem significat, nimirum se a Deo singulari providentia protectum ac defensum, ac si in arce munitissima et altissima collocatus fuisset. Similis metaphora est apud Isaiam cap. XXXVIII: « Iste, » justus videlicet, « in excelsis habitabit, monumenta saxorum sublimitas ejus. » Itaque sensus est: « In petra exaltavit me, » id est, posuit me in loco sublimi et munito. « Et nunc exaltavit caput meum super inimicos meos, » id est, ex eo quod in loco tutissimo et altissimo jam consisto, factum est, « ut caput meum sit exaltatum super inimicos meos, » id est, sim

superior et victor inimicorum meorum. Porro per has metaphoras, non solum describitur protectio et defensio hominis justi, qui nihil nocere possunt omnium adversariorum machinationes, juxta illud S. Petri, *1 Epist. cap. II*: « Et quis est qui vobis nocet, si boni emulatores fueritis? » sed etiam indicatur modus, quo vir justus ad hanc securitatem pervenit: modus enim est ascensio mentis per contemplationem in Deum et res æternas. Qui enim serio meditatur æterna, et ardentem Deum amat, jam est in altissima et munitissima petra constitutus, ut nihil ei nocere possit, cum terrena omnia jam illi vilerint.

11. CIRCVIVI, ET IMMOLAVI IN TABERNACULO EJUS HOSTIAM VOCIFICATIONIS: CANTABO, ET PSALMUM DICAM DOMINO.

In hebræo conjungitur prima vox hujus versuuli cum superiore, et pro *circuivi*, legitur *circuivitibus meis*, ut sit integra sententia: *Exaltavit caput meum super inimicos meos circuivitibus meis*; vel, ut vertit S. Hieronymus, *qui sunt in circuivitu meo*. Sed Septuaginta Interpretes non legerunt **סביותי** *sebiothai*, ut nunc est in hebræo, et significat *circuivitibus meis*, sed **סבתי** *sabbathi*, id est *circuivi*, unica litterula dempta, et punctis mutatis. Igitur Propheta per contemplationem supra terrena omnia exaltatus, erumpit in admirationem operum Dei, et laudem opificis omnipotentis. « Circuivi, » inquit, id est, mente perlustravi omnia opera Dei, quæ sunt in cælo et in terra, « et immolavi in tabernaculo ejus hostiam vociferationis, » id est, in hoc ingenti tabernaculo Dei, quod est celum, quo per contemplationem ascendi, magna voce, ex magna admiratione procedenti, laudavi Deum, quæ laus sacrificium est illi gratissimum. Sic enim alibi legitur: *Immola Deo sacrificium laudis*; et rursum: *Sacrificium laudis honorificabit me*. Nec solum, inquit, immolavi hostiam vociferationis, sed et deinceps pergavi assidue idem facere, « cantabo, et Psalmum dicam Domino. »

12. EXAUDI, DOMINE, VOCEM MEAM, QUÆ CLAMAVI AT TE; MISERERE MEI, ET EXAUDI ME.

Redi ad id quod dixerat: « Unam petii a Domino, hanc requiram. » Atque in hac petitione se exaudiri postulat, flagrans nimirum ardente desiderio videndi dilectum. « Exaudi, inquit, Domine, vocem meam, » quæ clamavi ad te, » videlicet, vocem illam quæ clamavi: « Unam petii a Domino, hanc requiram, » etc. « Miserere mei » hoc exilium agere ferentis, « et exaudi me. »

13. TIBI DIXIT COR MEUM: EXQUISIVIT TE FACIES MEÆ; FACIEM TUAM, DOMINE, REQUIRAM.

14. NE AVERTAS FACIEM TUAM A ME, NE DECLINES IN IRA A SERVU TUC.

Hæc non tam egent explanatione, quam pia meditatione et imitatione. « Tibi dixit cor meum, »

id est, tibi loquitur desiderium meum. « Exquisivi te facies mea, » id est, oculi mei interiores, qui sunt in facie anime meae, tuam pulchritudinem requirunt, cetera omnia fastidiunt. « Faciem tuam, Domine, requiram, » id est, hoc semper erit studium meum, ut conspectum tuum queram, non solum ut in alio saeculo revelata facie vultum tuum videam, sed etiam in hoc saeculo hoc unum salvgam, ut me respicias, et respiciendo illumines et accendas. « Ne avertas faciem tuam a me, » id est, noli quiescere a me respiciendo, ne simul lumen obscuratur, et charitas refrigerat. « Ne declines in ira servo tuo, » id est, ne sinas me in peccata labi, ne forte iratus a me recedas. Recte hoc loco S. Augustinus observat timorem castum, non servilem exprimi in his verbis. Timor enim servilis cupit abesse dominum, ne puniat, ac ideo non diceret: Ne declines, sed abii et declina; timor autem castus, qui dilectum vere amat, nihil magis timet, quam ne dilectus recedat. In textu graeco, post illa verba: *Tibi dixit cor meum*, additur: *Dominiun requiram*; sed ea verba non habentur in hebreo, neque leguntur ab Hieronymo et Augustino, quamvis a Theodoro et Euthymio legantur. In hebreo non habetur pronomen *te*, ubi legimus: *Exquisivit te facies mea*; sed absolute, *exquisivit facies mea*: ceterum subintelligitur, et ideo additum est ab interpretibus graecis et latinis.

15. ADJUTOR MEUS ESTO, NE DERELINQUAS ME, NEQUE DESPICIAS ME, DEUS SALUTARIS MEUS.

Quia dixerat: « Ne declines in ira a servo tuo, » considerans se suis viribus non posse cavere peccata, ob quae in iram incurrimus, clamavit ad Deum, ut adjuvare non cesset. In hebreo habetur: *Adjutorium meum fuisti*, sed Septuaginta Interpretes non videntur legisse *fuisti*, id est *fuisti*, sed *fuisti*, quod significat *esto*: nam est similitudo maxima inter has voces, si removeantur puncta, quae tempore Septuaginta Interpretum nondum erant apposta. Sensus autem semper est verus et ad rem faciens; nam si legamus: « Adjutor meus fuisti, ne derelinquas me, » sensus erit: Quoniam hactenus me semper adjuvisti, deinceps quoque me adjuva; si vero legamus: « Adjutor meus esto, ne derelinquas me, » erit repetitio ejusdem orationis, quae magnum affectum exprimit. Porro in verbis illis: « Ne derelinquas me, neque despicias me, » videtur latinus Interpres invertisse ordinem: nam in hebreo et graeco textu prius est, *ne despicias*, sive *ne desicias* me, quam *ne derelinquas* me. Pro illo autem, *ne despicias*, Graeci habent vocem valde significantem, *ἀπορροιας*, quae apud Euthymium deducitur, vel a *scoria*, vel a *corvis*, et significat *projici*, quomodo projicitur scoria, vel quomodo projiciuntur ad corvos cadavera. Petit igitur justus auxilium Dei, ne peccet, et si forte peccaverit, non projici a facie Dei, quomodo

projicitur scoria, vel non projici ad infernales corvos, et non solum non projici, sive despicit, sed neque absolute relinquit et dimittit, sed benigne curari et sanari; ideo enim addit: « Deus salutaris meus. » Salvatoris enim non est despicere ac deserere miserum, sed salvare et curare.

16. QUONIAM PATER MEUS ET MATER MEA DERELIQUERUNT ME: DOMINUS AUTEM ASSUMPSIT ME.

Magna ratio redditur, cur sequam sit Deum adjuvare, quia videlicet nemo sit illo amantior. Notanda est phrasim hebraica, qua Deum in tertia persona reverentiae causa Propheta alloquitur; non enim dicit: « Tu autem assumpsisti me; » sed: « Dominus autem assumpsit me. » Similis est phrasim in Gen. cap. xxxi, num. 33, ubi Rachel dicit patri suo: « Ne irascatur dominus meus, quod coram te assurgere nequeo; » et lib. III Reg. cap. i, num. 27, dicit Nathan David: « Numquid a domino meo rege exivit hoc verbum, et mihi non indicasti servo tuo, quis sessurus esset super thronum domini mei regis post eum? » Illud igitur, *Dominiun assumpsit me*, idem est ac si dictum esset: *Tu autem, Domine, assumpsisti me*, sive *collegisti me*, ut proprie significat vox hebraica *אָמַץ*. Est autem in his verbis quaedam figura aptissima ad explicandum beneficium Dei; non enim puer erat David, ut egeret parentum auxilio, neque magnum eras. In illa aetate relinquit a parentibus, qui oneri potius, quam auxilio esse potuissent. Sensus igitur horum verborum est: Ego sum instar infantis recens nati, quem pater et mater dereliquerunt humi jacentem, atque omni injurie expositum: tu autem, Domine, ita abjectum et desolatum, benignissime collegisti et fovisti. Vere enim si quis fragilitatem naturae humanae consideret, et hostium invisibilem potestatem, et quantopere Dei gratia in omnibus actionibus egeamus, nullo modo negare poterit, nos infantibus a parentibus neglectis rectissime comparari. Porro S. Ezechias usque adeo rem hanc intelligebat, ut non infanti, sed pullo hirundinis se ipse comparaverit, *Isai. xxxviii*: « Sicut pullus, inquit, hirundinis, sic clamabo. »

17. LEGEM PONE MIHI, DOMINE, IN VIA TUA, ET DIRIGE ME IN SEMITAM RECTAM PROPTER INIMICOS MEOS.

Quia se comparaverat infantulo, quem Deus collegerat, recte jam petit, ut se ambulare doceat; petit igitur gratiam implendi mandata divina, quam gratiam in toto psalterio frequentissime petere solet; nec immerito, cum ea sit via ad illam caelestem domum Dei, quam unam se toto corde desiderare paulo ante professus est. *Pro legem pone mihi, Domine, in via tua*, in hebreo est, *doce me viam tuam*; sive, ut vertit S. Hieronymus, *ostende mihi viam tuam*. In graeco est unum verbum, *μαρτυρήσῃς*, quod secundum ety-

mologiam significat, *legem ponere*, ut latinus Interpretes reddidit. Ceterum accipitur etiam pro *docere, erudire, praeceptorum se exhibere*; proinde hoc loco, *legem pone mihi in via tua*, significat, *erudias me circa viam*, id est circa legem tuam: quod in alio Psalmo legimus, *Psalm. xlii*: « Vias tuas, Domine, demonstra mihi, et semitas tuas edoce me. » *Et*, ut alibi dicimus, non postulat Propheta notitiam solam legis, sed internam unctionem, qua sibi a Spiritu Sancto intime persuadetur, servandam esse Dei legem. Idem fere significant verba sequentia, et *dirige me in semitam rectam*, id est, duo me per viam mandatorum tuorum, quae est vere semita recta, id est iustissima, sed angusta: nisi magis placeat per illud, *doce me viam tuam*, postulari lumen internum; per illud, et *dirige me in semitam rectam*, postulari piun affectum implendi mandata divina. Quod additur, *propter inimicos meos*, vel, ut S. Hieronymus vertit, *propter insidiatore meos*, significat valde necessariam esse gratiam Dei in hac peregrinatione, propter multitudinem hostium tum visibillum, tum invisibillum, qui nobis ubique insidiantur, ut a recta via divina nos deducant, et ad invia et praecepta vitiorum nos perducant.

18. NE TRADIDERIS ME IN ANIMAS TRIBULANTIUM ME, QUONIAM INSURREXERUNT IN ME TESTES INIQUI, ET MENTITA EST INIQUITAS SIBI.

Pergit in eadem petitione: petit enim non tradi in animam, id est, voluntatem et desiderium hostium, praecipue invisibillum. Similis phrasim est *Luc. cap. xxiii*: « Jesum vero tradidit voluntati eorum. » Idem enim est *voluntati eorum*, et in *voluntatem eorum*; sed illa est phrasim latina, haec hebraica. Itaque S. Hieronymus vertit, *ne tradideris me animae tribulantium me*. Sequentia verba, *quoniam insurrexerunt in me testes iniqui*, a multis referuntur ad falsa testimonia, quae dicebantur adversus Davidem: quod quidem non improbo, sed videtur mihi sensus magis coherere cum praecedentibus et sequentibus verbis, et cum argumento totius Psalmi, si referamus haec verba ad tentationes demonum, sive hominum, qui falsis promissis, vel minis, hominem justum ad impatientiam, vel alia peccata deducere conantur, juxta illud *Psalm. cxviii*, 83: « Narraverunt mihi iniqui fabulationes, sed non ut lex tua. » In hebreo habetur, *insurrexerunt in me testes iniqui*, sive *mentacii*; proinde illud, *testes iniqui*, accipiendum est pro *testes falsi*, qui inique sunt, dum falsa pro veris obtrudunt, ut ad iniquitatem impellant. Quod additur, et *mentita est iniquitas sibi*, non tam est interpretatio, quam explicatio verborum hebraicorum; in hebreo enim non habentur, nisi duae voces *אָמַץ* וְיָדוּ, quas voces S. Hieronymus vertit, et *apertum mendacium*. Alii reddunt, et *loquens rospitium*. Sed Septuaginta Interpretes acutissime atque verissime

translulerunt: nam illud *אָמַץ*, tametsi a verbo *אָמַץ* significet *loqui*, unde Neoterici vertunt *loquens*; tamen potest deduci a verbo *אָמַץ*, quod significat *illaqueari*, unde est nomen *אָמַץ*, *laqueus*. Et vox illa, *אָמַץ* *chamas*, licet significare possit *rapinam* et *mendacium*, tamen frequentissima accipitur pro *iniquitate*. Intellexerunt ergo Septuaginta Interpretes hae significari ipsam iniquitatem, a seipsa illaqueatam, dum videlicet homines, vel demones iniqui, in propriam perniciem falsitatis laqueos justo telenderunt. Quod aliis verbis dixit Daniel, cap. xii, iniquis illis senioribus Susanna accusatoribus: « Et tu mentitus es in caput tuum. » Ait igitur David: *Insurrexerunt in me testes iniqui*, falsitatem et mendacia obtrudentes, et illaqueata. *Et iniquitas*, id est, *sed iniquitas mentita est sibi*, id est, nemini nocenti, nisi proprio auctori.

19. CREDO VIDERE BONA DOMINI, IN TERRA VIVENTIUM.

Reddit rationem, cur mentita sit iniquitas sibi. Ego enim, inquit, invisibilis inimicis meis, « credo, » id est, certo confido, « me visurum bona Domini, » id est, illa bona, quae ipsi etiam Domino bona sunt, quae illum beatum reddunt, quae sola sunt vera bona, idque « in terra viventium, » id est, in regione illa, ubi mors locum non habet. In hebreo habetur initio versiculi una vox *אָמַץ* *hale*, quam alii vertunt *nihil*, et melius S. Hieronymus, *autem*: *Ego autem credo videre*, etc. A Septuaginta Interpretibus fuit ommissa, quia non erat magni momenti quantum ad sensum.

20. EXPECTA DOMINUM, VIRILITER AGE, ET CONFORTETUR COR TUUM, ET SUSTINE DOMINUM.

Concludit per apostrophen ad seipsum, sectandam esse patientiam et fiduciam in Deum, quasi dicat: Ergo anima mea, quia desideras in domo Dei habitare, quia tam multa signa divina amoris habes, quia credis videre bona Domini in terra viventium, noli deficere in tribulationibus, neque terrenas consolationes respicias, sed patienter expecta, confortare in Domino, viriliter age, dum transeat dies mali, et adventio dies boni. In hebreo ad verbum habetur, ut vertit S. Hieronymus, *expecta Dominum, confortare, et roboretur cor tuum*, et *expecta Dominum*. Similiter in graeco sunt eadem voces in $\mu\eta$ $\nu\pi\omega$ et in fine. Sed latinus Interpres varietate gaudet; ideo initio posuit, *expecta Dominum*; et in fine, *sustine Dominum*. Patientiam cum fiducia conjuncta vires addit, et vires addit patientiam. A fiduciam augent. Ait igitur: « Expecta Dominum, » id est, patienter et cum fiducia expecta auxilium, et consolationem Domini. Hinc « viriliter age, » seu roborare: roborare autem non armis exterioribus, sed « confortetur cor tuum, » excita animum, audacter perge; hinc vero, multo magis confide,

et cum patientia «expecta» consolatorem, et fidelis et justus, «veniens veniet, et non tardabit», ut dicitur *Habac. i.*

PSALMUS XXVIII

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. Psalmus ipsi David.

1. Ad te, Domine, clamabo; Deus meus, ne sileas a me, nequando taceas a me, et assimilabor descendentibus in lacum.

2. Exaudi, Domine, vocem deprecationis meae, dum oro ad te, dum extollo manus meas ad templum sanctum tuum.

3. Ne simul trahas me cum peccatoribus, et cum operantibus iniquitatem ne perdas me.

Qui loquuntur pacem cum proximo suo, mala autem in cordibus eorum.

4. Da illis secundum opera eorum, et secundum nequitiam adinventionum ipsorum.

Secundum opera manuum eorum tribue illis: redde retributionem eorum ipsis.

5. Quoniam non intellexerunt opera Domini, et in opera manuum ejus; destrues illos, et non aedificabis eos.

6. Benedictus Dominus, quoniam exaudivit vocem deprecationis meae.

7. Dominus adjutor meus, et protector meus; in ipso speravit cor meum, et adjutus sum.

Et refluivit caro mea: et ex voluntate mea confitebor ei.

8. Dominus fortitudo plebis suae, et protector salvationum christi sui est.

9. Salvum fac populum tuum, Domine, et benedic hereditati tuae; et rege eos, et extolle illos usque in æternum.

Argumentum. — Vers. 1-5, vates Jovæ auxilium ardentem exposcit, ut ex ingenti aliquo periculo vindicaretur, neque se innocentem nocentibus in ultione conjungat, quibus meritas penas imprecando perdidit. Vers. 6-9, oro sileat, quam sive recuperavi, sive recuperaturum se certo confidebat, Jovæ gratias agit, postremo pro communi populi universi salute precatione addita. Hinc strophæ duæ. Quæ occasione fuisse sint hæc preces, utrumve poeta illas in ipso periculo constitutus, an ea superato fuderit, dici nequit.

1. Davidis carmen.

Ad te, Jova, clamo:
petra mea, ne sis surdus a me,
ne sileas a me,
et ego similis reddar descendentibus in foveam.

V. s. n. — David.

Ad te, Domine, clamabo, fortis meus, ne obsurdescas mihi:

Ne forte, tacente te mihi, comparer his qui descendunt in lacum.

Audi vocem deprecationum mearum cum clamavero ad te, cum levavero manus meas ad oraculum sanctum tuum.

Ne trahas [al. *tradas*] me cum impiis et cum operantibus iniquitatem, qui loquuntur pacem cum amicis suis [h. *sodalibus*], et est malum in corde eorum.

Da eis secundum opus suum et secundum malum adinventionum suarum:

Juxta opus manuum suarum da eis: redde retributionem suam illis.

Quoniam non intelligunt in opera Domini, et opus manuum ejus: destrues eos, et non aedificabis.

Benedictus Dominus, quia audivit vocem deprecationis meae.

Dominus fortitudo mea et scutum meum: in ipso confisum est cor meum, et habui adjutorium: gavisum est cor meum, et in cantico meo confitebor illi.

Dominus fortitudo eorum: et robor salutarium christi sui est.

Salva populum tuum et benedic hereditati tuae: et pascere eos, et sublevar eos usque in sempiternum [h. *seculum*].

PSALMUS XXVII.

2. Audi vocem precum mearum, dum vociferor ad te, dum elevo manus meas ad oraculum sanctum tuum.
3. Ne trahas me cum impiis, et cum patrantibus iniquitatem, qui loquuntur pacem cum proximis suis, et tamen malum est in cordibus eorum.
4. Da (repende) eis juxta facta eorum, et juxta malitiam facinorum eorum; juxta opus manuum eorum da eis; redire fac retributionem (meritum) eorum ipsis.
5. Nam non attendunt ad facta Jovæ, neque ad opus manuum ejus: destruat eos, neque ædificet eos (unquam)!

6. Benedictus Jova!
nam audivit (vel *audivit*) vocem precum mearum.
7. Jova est robor meum et clypeus meus:
in eo confidit cor meum et juvabor (vel *adjutus fui*);
et exsultabit cor meum, et cantico meo celebrabo eum.
8. Jova est robor illis (populo suo),
et munimentum salutis uncti sui (regis) ipse est.
9. Salva populum tuum, et benedic hereditati tuae,
et pascere eos, et porta eos (pastoris instar) usque in sæculum!

NOTE.

Vers. 1. *Petra mea*, quo significatur Dei immutabilitas et æternitas, non vero, ait Hengstenberg, securum mortalibus per fugium. *Ne sileas*: bene quoque construi et verti potest, *ne, te sileat a me, sumis ideo reddar. Foveam*, animarum locum, quem *carcerem* S. Petrus vocat. — Vers. 2. *Elevo*. Manuum elevatio, supplicantium gestus, apud omnes fere gentes receptus, unde etiam ipsæ preces *sublationis manuum* phrasi sæpius veniunt; hinc quoque *Eschylus χερσόνους λυτάς* memorat. *Oraculum, λαωτέρων, χροστέρον*, quia Jova illic responsa dare seu loqui solebat; pars erat Sancti sanctorum. Cf. *I Reg.* vi, 20 seqq.; vii, 40; viii, 6, 8. — Vers. 3. *Trahas*, scil. ad paria cum eis supplicia; non: ad similes mores ne me abripi sinas. — Vers. 5. *Facta... opus*, i. e. Dei judicia ejusque providentiam, qua improbos plectit, etc. Alii, *destruat*. — Vers. 7. *Celebrabo*: π characteristicum conjugat. *hiphil* post preformativam futuri retinetur more chald. Olim vero h. l. in codd. hebr. lectionis diversitatem extitisse, antiquarum versionum diversitas arguit. — Vers. 9. *Porta*: cf. *Isai.* lxxiii, 9. Alii, *extolle*, fac eos alius eminentiores.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XXVII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Psalmus, ipsi David.

Hunc Psalmum de Davide fugiente Saulis persecutionem exponunt Theodoretus et Euthymius. Sed repugnant multa, primo, quod in titulo id non indicetur, sicut alias fore semper fieri solet, cum ad historiam Psalmus respicit. Secundo, quod in hoc Psalmo, is qui loquitur appellat se regem; David autem eo tempore nondum rex erat. Tertio, quod in eodem Psalmo dicit is qui loquitur, se exaudivit, et reformasse carnem suam: quod certe Davidi pro eo tempore quo Saulis fugiebat, convenire non potest. Recentiores aliqui exponunt de Davide jam rege, et perfecte liberato a persecutione Saulis. Sed si ita esset, non diceret: «Ad te, Domine, clamabo, ne sileas a me;» sed diceret: «Ad te, Domine, clamavi,» etc. Videtur igitur preferenda S. Augustini et S. Hieronymi expositio, qui in persona Christi Psalmum a Davide cantatum fuisse volunt: David enim, qui simul pravidebat passionem et glo-

rificationem Christi, convenienter ea conjungere potuit, sicut etiam fecit in Psalmo XXI, cujus Psalmi longitudo et pulcherrimi, hic quem explicandum in manibus habemus, videtur esse quasi compendium.

EXPLICATIO PSALMI.

1. AD TE, DOMINE, CLAMABO; DEUS MEUS, NE SILEAS A ME, NEQUAM TACEAS A ME, ET ASSIMILADOR DESCENDENTIBUS IN LACUM.

Verba sunt Christi in cruce pendens, ac postulantem celere resurrectionem. Pro illo, *Deus meus*, in hebræo est *יְהוָה אֱלֹהֵי* *tsuri, petra mea*, sive *fortis meus*: et quamquam hoc ipsum nomen ponitur ad significandum Deum, et recte Septuaginta verterunt, *Deus meus*; tamen ex vi hebraice vocis, intelligimus hoc loco invocari Deum, quia potentissimus est, et potest morti ipsi imperare, ut Christum cito restitui. Pro *ne sileas a me*, S. Hieronymus verit, *ne obsurdescas mihi*. Sed sciendum est verbum *שָׁתֵּט* significare *tacere, silere, surdum se ostendere*. Itaque sensus est, *ne silens, quasi non audieris vocem meam, ne velati surdum te mihi exhibeas*. Illud, *a me*, idem est, quod *mihi*, ex hebraica phrasi. Breviter petit exaudiri se, et responderi sibi, facturum Deum quod petitur. Quod sequitur, *ne quando taceas a me, et assimilador descendentibus in lacum*, continet causam, cur velit sibi responderi, quia videlicet, nisi Deus exaudiat et respondeat, erit ipse similis aliis hominibus mortalibus, qui per mortem dissolvuntur, atque ad inferos descendunt non rediunt. «Ne quando taceas a me,» id est, ne forte tu non exaudias, et hinc fiet, ut ego per omnia similis fiam «descendentibus in lacum,» id est, iis qui moriuntur, et ad inferos descendunt, sine spe resurgendi, nisi in die novissimo. Posset etiam sensus esse: Si non exaudias, ero similis hominibus mortuis; sicut enim mortui nihil omnino possunt, ita homo sine Dei adiutorio nihil omnino potest. Vox enim hebraea *בִּרְרָהּ* *tor*, significat *eternam, lacum, profundam foveam*; potest igitur accipi pro *sepulchro*, sed melius pro loco subterraneo animarum, sicut *Isai. xiv*: «Verumtamen ad infernum detraheris, in profundum lacu,» et cap. *xxxviii*: «Non expectabunt qui descendunt in lacum veritatem tuam;» quomodo etiam accipitur in illa oratione ecclesiastica: «Libera animas omnium fidelium defunctorum de penis inferni, et de profundo lacu, libera eas de ore leonis,» etc.

2. EXAUDI, DOMINE, VOCEM DEPRECATIONIS MEAE, DUM ORO AD TE, DUM EXTOLLO MANUS MEAS AD TEMPLUM SANCTUM TUUM.

Quod antea dixerat, *ne sileas, et ne taceas*, nunc clarius dicit: «Exaudi, Domine, vocem deprecationis meae;» volebat enim Deum respondere, ut id signum esset exauditionis. Illud, *Domine*, non est in hebræo, sed solum, *exaudi vocem deprecationis meae*. S. Hieronymus, in epist. ad Sunam et

Fretellam, existimat esse additum ab aliquo explanationis gratia: fortasse etiam excidit ex nostris codicibus, et in illis codicibus quibus Septuaginta usi sunt, aderat. Illud, *dum oro ad te*, in hebræo significantius habetur *בְּרָעִי*, *dum clamo ad te*, id est, dum oro «cum clamore valido,» ut Apostolus loquitur ad Hebr. v. Illud, *dum extollo manus meas*, significat a signo, eandem ipsam orationem: solebant enim Hebraei manus in altum tollere, cum orabant, cujus caeremonie pleni sunt libri sacri: sed et Gentiles eundem ritum imitabantur. Itaque idem est, *dum oro ad te, et dum extollo manus meas ad templum tuum*. Allusit vero interim Propheta ad manus Domini in cruce extensas, et ad caelum sublatis; tunc enim verissime dicere potuit Dominus: «Dum clamo ad te,» et «dum extollo manus,» etc., quando de cruce oravit. Pro voce, *ad templum*, in hebræo est *בְּרָעִי*, quod proprie *oraclum* significat, unde Deus responsa dabat. Sed hoc loco, sive templum, sive oraclum, pro caelesti templo et oraclum accipitur.

3. NE SIMUL TRAHAS ME CUM PECCATORIBUS, ET CUM OPERANTIBUS INIQUITATEM NE PERDAS ME.

Solus Christus id vere dicere potuit: ipse enim solus fuit omnibus modis «segregatus a peccatoribus,» ut dicit Apostolus ad Hebr. vii. Et sicut solus fuit, in quem peccatum cadere non potuit, ita iustissime petit, ut non iudicetur, et non pereat cum peccatoribus, sed ipsam potius mortem occidat, et resurgens ex mortuis, de mortis Principe, et de ipsa morte gloriose triumphet. Recte in editione Sixti V et Clementis VIII emendatum est, *ne trahas, quod antea legebatur, ne tradas*: nam cum tam vox hebraica quam graeca significet *trahere*, verisimile est ob literarum similitudinem, vitio librorum, irrepsisse in editionem latinam, *ne tradas*. Illud, *ne perdas me*, non habetur in hebræo, sed additum est explanationis gratia. Itaque sensus est: Ne trahas me ad interitum cum ceteris hominibus, qui peccatores sunt, cum ego peccator non sim.

4. QUI LOQUUNTUR PACEM CUM PROXIMO SUO, MALA AUTEM IN CORDEBUS EORUM.

Describit peccatores ab eo peccato quod universalis dicit, et communis; nam idcirco in alio Psalmo dicitur: «Omnis homo mendax,» *Psalm. cxv*; et in alio: «Ab homine iniquo et doloso eripe me, *Ps. xlii*;» et de Christo dicit apostolus Petrus I *Epist. cap. ii*: «Qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus,» quasi dolus fere tam late patet, quam peccatum. Certe plurimi sunt, qui volunt videri amici, bene velle

proximis, et tamen ab amore proprio excecati, malum habent in corde, id est, odio vel invidentia erga eosdem proximos afficiuntur.

3. DA ILLIS SECUNDUM OPERA EORUM, ET SECUNDUM NEQUITIAM ADINVENTIONUM IPSORUM.

6. SECUNDUM OPERA MANUUM EORUM TRIBUE ILLIS, REDDE RETRIBUTIONEM EORUM IPSIS.

Hæc non imprecatio, sed propheta est, ut alias sæpe monuimus: significatur enim his verbis, id omnino futurum, ut mali male pereant, nisi videlicet ex malis boni fiant. Sensus igitur est: «Dabis peccatoribus secundum opera eorum,» id est, afficies ea pena, quam merentur opera eorum. «Et secundum nequitiam adinventionum ipsorum,» supple dabis eis, id est, sicut ipsi ex malitia sua excogitaverunt, et adinvenierunt varios modos vexandi justos: ita per sapientiam tuam invenies varios modos cruciandi peccatores. Et denique, «reddes iis retributionem suam,» id est, ipsi retribuuerunt iustis mala pro bonis, sed tu eam retributionem convertes in caput ipsorum; facies enim ut illis noceat, non iustis.

7. QUONIAM NON INTELLIXERUNT OPERA DOMINI, ET IN OPERA MANUUM EIUS DESTRUES ILLOS, ET NON AEDIFICABIS EOS.

Hinc apparet fuisset prophetiam, non imprecationem id quod duobus superioribus versiculis continetur; non enim dicit: *Destrues eos*, sed *destrues eos*; vel, ut habetur in hebræo, *destruet eos*. Significatur his verbis radix omnium malorum: radix enim est, nolle intelligere opera Domini, non applicare animum ad consideranda et cognoscenda mirabilia opera Dei, quæ fecit in creatione, in redemptione, in gubernatione generis humani: si quis enim ista consideret, vix fieri potest quin in Dei amorem mirifice exardescat. Hinc I Cor. ii, B. Paulus ait: «Si cognovissent, nunquam Dominum glorie crucifixissent;» et ipse Dominus *Luc. xix*: «Quia si cognovisses et tu, et quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi;» et infra: «Non relinquent in te lapidem super lapidem, eo quod non cognoveris tempus visitationis tuæ.» Quod attinet ad verba, in latina editione est aliqua obscuritas, quæ non est in hebraica, neque in graeca; nam in his editionibus legitur: *Quoniam non intellexerunt in opera Domini, et in opera manuum ejus*; vel, ut S. Hieronymus reddit: *Quoniam non intellexerunt opera Domini, et opus manuum ejus*: illa enim prepositio, *in*, adjungitur utrique nomini ex phrasi hebraica, sed secundum usum lingue latine, ex utroque loco tolli potuisset. Latinus autem Interpres ex priori loco sustulit, in posteriore reliquit, ideo sententiam obscuriorem reddidit. Cur autem Propheta cum dixisset: «Et opera manuum ejus,» ratio esse videtur, ut explicaret

se loqui præcipue de illo opere, quod ipse facit per se, non per secundas causas, quale opus fuit creatio cœli et terre, incarnatio Verbi, miracula Christi, resurrectio et ascensio Domini, et similia. Ait igitur: Quoniam peccatores non intellexerunt opera Domini, et præcipue opera illa, quæ manibus suis, id est, per se immediate fecit; ideo tu, Domine, «destrues» illos, et non aedificabis, id est, destrues illos, et cum destruxeris, non te penitebit destruxisse, ideo nunquam amplius aedificabis eos. Alludit Propheta ad vocem operis manuum Domini, quod opus est quasi edificatio quædam, quasi diceret: Quia non intellexerunt aedificationem Dei, Deus illos destruet, et nunquam amplius aedificabit. Id optime quadrat in civitatem, et templum, et ipsum regnum Judæorum, quæ omnia Deus ob imperium infidelitatem destruxit, nec unquam amplius aedificabit. Quadrat etiam in singulos peccatores, qui non intelligunt se esse aedificationem Domini, et ad imaginem ejus conditos, et pretio sanguinis Domini redemptos, et tam multa beneficia nature et gratiæ in se collata; ideo tandem ita destruentur, nunquam amplius reedificandi, ut nihil remaneat, nisi ruina ædificii, id est, unde penam sentire perpetuo possint. In hebræo habetur in tertia persona, *destruet, et non aedificabit*: fortasse librorum vitio, prima littera hebraica, quæ indicat personam, mutata est; fortasse ultima littera græca, ex qua persona intelligitur, vitio librorum addita est; fortasse Interpres, non tam ad verbum, quam ad sensum respexerunt.

8. BENEDICTUS DOMINUS, QUONIAM EXAUDIVIT VOCEM DEPRECATIONIS MEAE.

Transit Propheta ad gloriam resurrectionis Domini prædicandam, et in persona Christi gratias agit Deo, dicens: «Benedictus Dominus,» id est, benedicatur ab omnibus Dominus, «quoniam exaudivit vocem deprecationis meae.»

9. DOMINUS ADIUTOR MEUS ET PROTECTOR MEUS; IN IPSO SPERAVIT COR MEUM, ET ADIUTUS SUM.

Explicit in quo exaudita sit oratio sua, ac dicit: «Dominus adiutor meus, et protector meus,» supple, solei esse. Ideo «in ipso speravit cor meum,» id est, fretus auxilio et protectione Dei, non recusavi prælium subire cum diabolo, et cum ipsa morte, nec spe mea frustratus sum, quoniam adjuvit me Deus, ut plane victor evaserm. In hebræo, pro *adiutor* et *protector*, habetur, *fortitudo et scutum*. Ex quo intelligimus accepisse a Deo auxilium interni roboris, et protectionem externi presidii.

10. ET REPIORIUS CARO MEA, ET EX VOLUNTATE MEA CONFITEBOR EI.

Describit effectum auxilii et protectionis, qui fuit gloriosa resurrectio, ob quam toto corde laudaturum se dicit Deum. «Reffortui caro mea,»

id est, caro mea, quæ per mortem exaruerat, non solum rediit ad vitam, sed ad florem « fatis, san-
natis, lætitiæ, venustatis maxime rediit. « El »
ideo « ex voluntate mea, » id est, ex corde, « con-
fitebor ei » confessionem laudis et gratiarum
actionis. In hebræo nunc legitur : *Gavisum est*
cor meum, et in canticum meo confitebor ei. Itaque
pro *caro mea* legitur *cor meum*; pro *voluntate*
mea, legitur *ca. lico meo*. Nam quod pro *refloruit*,
legatur *gavisum est*, ut S. Hieronymus vertit, non
multum refert : nam *עליו* significat *læ-
tari, exultare*, et per metaphoram, *reflorere*, ut
recte verterunt Septuaginta, quia dum arbores
reflorescunt, suo modo ex hilarari et exultare
videntur. Cur autem viri illi doctissimi verterint
caro mea, ubi nunc est *לבי libbi*; et *voluntate mea*,
ubi nunc est *בשרי*, quæ non significant nisi *cor*
meum et *canticum meum*, non potest reddi alia
ratio, nisi quia non ita legerint, ut nunc habemus
in nostris codicibus, sed verba transposita et
mutata postea fuerint: nam si pro *בשרי*, legatur
בשרי, quod significat *caro mea*, et illud, *לבי*,
transferatur paulo ulterius, efficietur lectio, quam
habuerunt Septuaginta, et quam recte interpre-
tati sunt; nimirum hæc crit lectio *בשרי ועליו*
אדורני ולבי, id est, et *refloruit caro mea, et corde*
meo, sive voluntate mea, confitebor ei.

11. DOMINUS FORTITUDO PLEBIS SUE, ET PRO-
TECTOR SALVATIONUM CHRISTI SUI EST.

Hæc est materia confessionis, de qua dixit, con-

fitebor ei, quod videlicet *Dominus sit fortitudo ple-
bis sue*, quod ostendit, dum tam potenter pro-
texit salutem Christi sui, qui est caput totius
plebis, et a quo fortitudo et salus totius populi
dependet. Ex hebræo S. Hieronymus vertit, *Do-
minus fortitudo mea*; alii vertunt, *Dominus forti-
tudo eis*, et hoc sonant verba, quæ nunc sunt in
bibliis; sed Septuaginta non videntur legisse
לבו lamo, quod est *eis*, sed *לעבדו*, id est *plebis*
sue. Dicit autem, *protector salvationum*, non *pro-
tector salvationis*, fortasse, quia protector fuit ad
multiplicem salutem, videlicet, ut caro mortua
non corrumpetur, ut sanguis effusus non peri-
ret, ut non solum anima corpori, et sanguis ven-
is restitueretur, sed ut adderetur immortalitas,
impassibilitas, agilitas, splendor, et si quæ sunt
alia, quæ ad corpus gloriosum requiruntur.

12. SALVUM FAC POPULUM TUUM, DOMINE, ET
BENEDIC HEREDITATI TUE, ET REGE EOS, ET EX-
TOLLE ILLOS USQUE IN ÆTERNUM.

Christo, qui caput est Ecclesiæ, glorificato, hoc
superest, ut corpus ejus, id est populus Dei, qui
est peculiaris hereditas Dei, quam acquisivit
sanguine suo, pariter glorificetur. Dicit igitur
Christus ad Patrem, vel Propheta ad Christum :
Salvum fac populum tuum. Ut autem salvum facias,
benedic justificando, *rege* conservando, et *pro-
tendo* in via, *exalta glorificando*, quæ glorificatio
usque in seculum duret.

PSALMUS XXIX

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. *Psalmus David, in consummatione*
tabernaculi.

Afferte Domino, filii Dei; afferte Domino fi-
lios arietum.

2. Afferte Domino gloriam et honorem, af-
ferte Domino gloriam nomini ejus : adorare
Dominum in atrio sancto ejus.

3. Vox Domini super aquas, Deus majestatis
intonuit : Lominus super aquas multas.

4. Vox Domini in virtute; vox Domini in
magnificentia.

5. Vox Domini confringentis cedros : et con-
fringet Dominus cedros Libani :

6. Et comminet eas tanquam vitulum Li-
bani : et dilectus quemadmodum filius unicor-
nium.

7. Vox Domini intercedentis flammam ignis :
8. Vox Domini concutientis desertum : et
commovebit Dominus desertum Cades.

V. s. h. — *Canticum [h. Psalmus]*
David.

Afferte Domino filios arietum : afferte Do-
mino gloriam et imperium [h. *fortitudinem*].

Afferte Domino gloriam nomini ejus : ado-
rare Dominum in decore sancto.

Vox Domini super aquas, Deus gloriæ into-
nuit : Dominus super aquas multas.

Vox Domini in fortitudine : vox Domini in
decore.

Vox Domini confringentis cedros : et confrin-
get Dominus cedros Libani.

Et disperget eas quasi vitulum : Libanum et
Saron quasi filium rhinocerotum.

Vox Domini dividens flammam ignis.
Vox Domini parturire faciens desertum : par-
turire faciet Dominus desertum Cades.

PSALMUS XXVIII.

161

9. Vox Domini preparantis cervos, et revela-
bit condensam, et in templo ejus omnes dicent
gloriam.

10. Dominus diluvium inhabitare facit, et
sedebit Dominus rex in æternum.

11. Dominus virtutem populo suo dabit : Do-
minus benedictet populo suo in pace.

Vox Domini obstetricans cervas [al. *cervis*],
et revelans saltus, et in templo ejus omnis lo-
quitur gloriam.

Dominus diluvium inhabitat : et sedebit Do-
minus rex in æternum.

Dominus fortitudinem [al. *legem*] populo suo
dabit : Dominus benedictet populo suo in pace.

Argumentum. — Hymnus in Jovam tonantem. Strophe tres : vers. 1-3, cœnare, superi, Jovæ laudes; vers. 3-9,
ejus potentiam et majestatem ostendunt tonitrua; vers. 10-11, qui tam potens est Jova suos tuebitur. In Palestina
tempestates ab occidente atque a mari Mediterraneo ingruunt, gravissime in juga Libani detonant, indeque Ara-
bia deserta petuntur. Animadvertit Psalmi artificium, Jova tum in prima tum in tertia strophe quater, illud vero,
vox Jovæ, in secunda strophe repetentis septies, quem numerum, cum perfectionis in ordine tum naturæ (septem
creationis dies), tum gratiæ (septem dona Spiritus Sancti, septemque sacramenta) sit symbolum, consulto vates ad-
misit, ut omnem tonitruum gloriæ terroremque principi Deo consecraret. Titulo in hebræo textu præscripto addi-
tur in græca alexandrina versione, quod sit Psalmus *ἑξῆς ἑξῆς*, quæ verba Vulgatus in *consummatione taberna-
culi* reddidit. Apud Judæos græcos alexandrinis vocabulum *ἑξῆς* solemne erat ad designandum *octavam diem festi*
tabernaculorum (Levit. xxiii, 36); quare hoc sibi velle videtur græca inscriptio, consummato festo tabernaculorum
decantari hoc carmen solitum fuisse.

1. Carmen Davidis.

Date Jovæ, filii Dei,
date Jovæ gloriæ et robur.

2. Date Jovæ gloriæ nominis ejus,
prosternite vos Jovæ in ornatu sancto.

3. Vox Jovæ (tonitru) *auditur* super aquas,
Deus gloriæ intonat,
Jova super aquas multas.

4. Vox Jovæ *est* in fortitudine (vehemens),
vox Jovæ *est* in gloria (magnifica).

5. Vox Jovæ frangit cedros (fulminibus).
et confringit Jova cedros Libani.

6. Et subsilire eas facit sicut vitulum,
Libanum et Shirionem, quasi filium bubali.

7. Vox Jovæ diffundit flammam ignis.

8. Vox Jovæ trepidare facit desertum,
trepidare facit Jova desertum Cades.

9. Vox Jovæ parturire facit cervas,
et nudat silvas (foliis et ramis),
et in palatio ejus (cælo) omnes (cœlicolæ) dicunt : Gloria !

10. Jova oceano *cœlesti* sedet,
et sedet Jova rex in sempiternum.

11. Jova robur populo suo dabit,
Jova populo suo in (seu *cum*) pace benedictet.

NOTE.

Vers. 1. *Fili Dei*, angeli; *clim* pro *elohim* : ita Hengstenberg. Cf. Job 1, vi; 4; xxxviii, 7; Isai. 64, 3.
H, ait Rosenmullerus, Dei concilium ex mente Hebræorum constituebant, cui Jova, tanquam supremum
I.